

Παναγιώτης Μαυροειδής

Η αντιπαράθεση περί **αριστείας** και **σημαίας** είναι πολύ παλιά. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός, ότι αυτή η συζήτηση γίνεται ενιαία.

Κατά την κυρίαρχη άποψη, η ουσία στην παιδεία, το κίνητρο και η επιβράβευση ταυτόχρονα, είναι η «**αριστεία**» και η απόδοση τιμής σε αυτήν. Μια **μορφή** της τιμής είναι και το κράτημα της **σημαίας**. Το τελευταίο -τι σύμπτωση!- εμφανίζεται στενότερα συνδεδεμένο με τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη και τις εθνικές στρατιωτικές παρελάσεις.

Αν μη τι άλλο, είναι μια συζήτηση καθόλου αθώα.

Στην πιο χυδαία εκδοχή της, η περίφημη “αριστεία”, σχετίζεται με κάποια **βαθμολογική επίδοση**: Άριστος είναι αυτός με το μεγαλύτερο βαθμό.

Πότε ακριβώς όμως κρίνεται κάποιος ως άριστος;

Όσοι και όσες περάσαμε σε μια πανεπιστημιακή σχολή, γνωρίζουμε πολύ καλά ότι «παιδιά-άλογα» που άριστευσαν στις εισαγωγικές εξετάσεις – συχνά με μεγάλο προσωπικό τίμημα- δε συνεχίζουν πλέον με τις ίδιες επιδόσεις. Αντίθετα, παιδιά που οριακά πέρασαν σε κάποια σχολή ή πού γράφτηκαν σε αυτήν μέσω ειδικών κατηγοριών και με πολύ χαμηλή βαθμολογία, «ξαφνικά» αποδεικνύονται μεγάλα «αστέρια».

Σε **τι** ακριβώς μετριέται ένας άριστος μαθητής;

Ο Βαμβακάρης ήταν αγράμματος, ήταν ωστόσο ένας μάγος της μουσικής. Γενικότερα, πολλά παιδιά με καλλιτεχνικές «επιδόσεις», πολλά εκ των οποίων πραγματικά “χαϊδεύουν” και θεραπεύουν με την πολιτιστική τους δημιουργία όλους εμάς τους υπόλοιπους, έχουν χαμηλές επιδόσεις στα υπόλοιπα μαθήματα. Το ίδιο ισχύει και για πολλούς αθλητές. Άραγε ο

Ατεντοκούμπο ήταν άριστος στα μαθήματα; Με ποιο κριτήριο λοιπόν θα αναζητηθεί ο άριστος; Μήπως θα διαλέξουμε ανάμεσα στα Μαθηματικά και τη Μουσική ή ανάμεσα στην Ιστορία και την Πληροφορική;

Ας αναρωτηθούμε επίσης, με ποια κλίμακα επιδόσεων και βαθμών μετρείται η **αρετή**;

Πώς θα μπορούσαμε να κατατάξουμε με βαθμό την «επίδοση» στην ευγένεια, την καλοσύνη, τον αλτρουισμό ή την αλληλεγγύη; Άραγε πως θα αποτιμήσει μια σχολική μονάδα ένα αγόρι 15 χρονών από τη Συρία που μπορεί να κουβάλησε μερόνυχτα στην πλάτη του την άρρωστη μητέρα του ή το κορίτσι από τη Σομαλία που έχει μάθει να μοιράζεται τη λιγοστή μπουκιά της με τα άλλα προσφυγόπουλα μέσα σε μια σάπια βάρκα; Έγραφε σχετικά ο Γιώργος Σεφέρης:

«Τα γράμματα είναι από τις πιο ευγενικές ασκήσεις κι από τους πιο υψηλούς πόθους του ανθρώπου. Η παιδεία είναι ο κυβερνήτης του βίου. Κι επειδή οι αρχές αυτές είναι αληθινές, πρέπει να μην ξεχνούμε πως υπάρχει μια καλή παιδεία εκείνη που ελευθερώνει και βοηθά τον άνθρωπο να ολοκληρωθεί σύμφωνα με τον εαυτό του και μια κακή παιδεία εκείνη που διαστρέφει και αποστεγνώνει και είναι μια βιομηχανία που παράγει τους ψευτομορφωμένους και τους νεόπλουτους της μάθησης, που έχουν την ίδια κίβδηλη ευγένεια με τους νεόπλουτους του χρήματος».

Γνωρίζουμε από την κοινή μας εμπειρία και τη χρήση της γλώσσας ότι κάθε λέξη και έννοια νοηματοδοτείται πάντοτε σε **συνδυασμό με άλλες** και στο πλαίσιο αξιών και σημασιών που τίθενται.

Το ξεχώρισμα και **παίνεμα** ενός ανθρώπου για οποιαδήποτε λόγο μπορεί να αποτελεί μια καλοπροαίρετη **ενθάρρυνση** και αγαθή επιβράβευση. Κάλιστα όμως μπορεί να είναι και ένα χυδαίο και με υπολογισμό ...**“γλείψιμο”**, ποντάροντας (σε) και ενισχύοντας τον ναρκισσισμό του. Ακόμη πιο συνηθισμένο είναι να συνιστά ταυτόχρονα ένα σκόπιμο **«κόντεμα»** άλλων ανθρώπων που σχετίζονται με τον επαινούμενο. Στους **χώρους εργασίας** τα παραπάνω είναι σαφώς εμφανέστερα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι στην καθημερινή κοινωνική ζωή και στις ανθρώπινες σχέσεις, είναι λιγότερο καταδυναστευτικά.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται η συζήτηση για την **«αξιολόγηση»** στο σχολείο ή/και το δημόσιο γενικά. Ωστόσο, στον ιδιωτικό τομέα και ειδικά στις μεγάλες επιχειρήσεις και ακόμη περισσότερο τις πολυεθνικές, η αξιολόγηση αποτελεί μια χρόνια πρακτική διαχείρισης προσωπικού από μεριάς των διοικήσεων. Κάθε αξιολόγηση ή/και

προαγωγή/ανταμοιβή, στο συγκεκριμένο πλαίσιο του διευθυντικού δικαιώματος και της εγγενούς ανισοτιμίας διοίκησης και εργαζόμενου, συνιστά εκ των πραγμάτων **απόρριψη** ή/και εξοβελισμό/απόλυση. Ποτέ καμία εταιρεία δε μιλά για απολύσεις ή για υποβάθμιση μισθού ή ρόλου. Πάντα μιλά για «αξιολόγηση». Έτσι τα προηγούμενα φαίνονται ως «φυσική» συνέπεια της δεύτερης, αν και αποτελούν ήδη προειλημμένες αποφάσεις της, αν όχι για τον κάθε συγκεκριμένο εργαζόμενο, σίγουρα για τους εργαζόμενους ως σύνολο. Για να φανεί δε η διαδικασία ως αντικειμενική και αξιοκρατική, ανατίθεται σε «εξωτερικό» σύμβουλο, με τη διοίκηση της εταιρείας να έχει έτσι το περιθώριο ακόμη και να ...συλλυπηθεί τον εργαζόμενο με το «άτυχο» αποτέλεσμα.

Ας επανέλθουμε όμως στο σχολείο και τους **βαθμούς** του. Είναι συχνό φαινόμενο οι γονείς να προβάλλουν τις δικές τους επιθυμίες και στόχους πάνω στα παιδιά τους: «**Σε θέλουμε να είσαι ο άριστος!**». Σπάνια αναρωτιούνται και οι ίδιοι για το πόσο περατά είναι τα σύνορα ανάμεσα στη θετική, δημιουργική ενθάρρυνση για το καλύτερο και την καλλιέργεια ενός τρομακτικού άγχους (ή/και καταστροφικής αλαζονείας) με σοβαρότατες συνέπειες στα παιδιά. Το τίμημα είναι συχνά εξαιρετικά βαρύ, όχι απλά για να βγει κάποιος «πρώτος», σε μια κούρσα που θυμίζει ιππόδρομο (χωρίς να λείπουν τα **ντοπαρίσματα** κάθε είδους), αλλά είναι εξίσου ολέθριο το βάσανο να παραμείνει κανείς στην **κορυφή** χωρίς να καταπέσει.

Τι σημαίνει στα αλήθεια όλο αυτό, την ίδια στιγμή, για τα παιδιά που δεν “αριστεύουν”; Συνήθως, λιγότερο αναπτύσσονται κίνητρα και αισθήματα «ευγενικής άμιλλας» και περισσότερο αυτά της ταπείνωσης και της κατωτερότητας που λειτουργούν μάλλον αντίθετα, δηλαδή **καθελωτικά**. Είναι συνηθισμένο φαινόμενο πολλοί γονείς να αντιλαμβάνονται αυτό το πρόβλημα όταν εμφανίζεται μεταξύ των **δικών** τους παιδιών, όχι όμως στην γενική κλίμακα του σχολείου.

Οι οπαδοί της «αριστείας με σημαία», αρέσκονται να οχυρώνονται πίσω από την Ομηρική φράση: «Αιέν αριστεύειν και υπείροχον έμμεναι άλλων» («Πάντοτε να αριστεύεις και να αναδεικνύεσαι υπέρτερος των άλλων»). Ελάχιστη όμως είναι η προσπάθειά τους να στοχαστούν πάνω σε αυτήν. Θεωρούν πως εύκολα κατατροπώνουν όσους στέκονται κριτικά στις δοξασίες τους, αποδίδοντάς τους είτε εχθρότητα προς τους «άξιους και ικανούς» και προτίμηση προς τους “τεμπέληδες μέτριους”, είτε αποστροφή προς την ατομική διάκριση σε όφελος μιας γενικής ισοπέδωσης όλων στη μετριότητα.

Θα μπορούσε να απαντήσει κανείς εμπειρικά αναφερόμενος στις δικές τους καταφανείς μετριότητες. Δεν πάει πολύ να μιλούν για «αριστεία» οι κατασκευασμένοι αστέρες που διέπρεψαν ως τηλεοπτικοί βιβλιοπώλες (βιβλίων που πωλούνται “με το κιλό”), στυλ Άδωνι

Γεωργιάδη; Μας λέει κάτι το γεγονός ότι «πρώτοι» και πρωθυπουργοί, μένουν στη λαϊκή μνήμη ως Γιωργάκης ή Κωστάκης; Ή μήπως πια αυτή η αριστεία δε θέλει προσωπικό μόχθο αλλά κληρονομιά και «όνομα»; Πώς αλλιώς παρά μόνο έτσι, μπορεί να είναι επίδοξος πρωθυπουργός ένας Κυριάκος, που αμφιβάλλουμε αν θα μπορούσε χωρίς βοήθεια να χωρίσει δύο γαϊδουριών άχυρο;

Όλοι αυτοί, όπως και σπουδαιότεροι πνευματικοί ταγοί τους, κάνουν συγκεκριμένες αξιακές, ιδεολογικές **συνδέσεις**, εξαιρετικά στρατευμένες, όταν μιλούν για αριστεία, ατομική διάκριση και πρόοδο.

Θέλουν να συνδέσουν την πρόοδο με την ατομική και μόνο προσπάθεια, ενώ κρύβουν την απουσία της προόδου για τη μεγάλη πλειοψηφία, ακριβώς επειδή ζει σε μια κοινωνία που διηθεί με αλλεπάλληλα ταξικά φίλτρα.

Θέλουν, κατά τον ίδιο τρόπο, να αποδώσουν την κατάσταση έλλειψης, φτώχειας, μιζέριας και ελλείματος νοήματος ζωής και προοπτικής, με την ατομική ανικανότητα των «πολλών και άχρηστων» και όχι με το πλαίσιο που μαθηματικά και εν τω συνόλω τους αποκλείει.

Στον αντίποδα αυτής της υποκριτικής ή ωμά διατυπωμένης λογικής κοινωνικού δαρβινισμού, κάθε άλλο παρά βρίσκεται η ισοπέδωση όλων και μάλιστα στη μετριοτήτα. **Ισότητα μεταξύ των ανθρώπων δε σημαίνει ομοιότητα και ταύτισή τους.** Ευτυχώς όλοι οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί μεταξύ τους. Σε μια αταξική κοινωνία, χωρίς κληρονομημένες και θεσμικά κατοχυρωμένες κοινωνικές, ταξικές και πολιτικές διακρίσεις, μπορούν να είναι όμορφα και δημιουργικά ίσοι, ακριβώς επειδή θα είναι ακόμη περισσότερο διαφορετικοί μεταξύ τους και μάλιστα με ανάπτυξη ακόμη περισσότερων δημιουργικών πεδίων όπου ο καθένας θα μπορεί να διακρίνεται με το δικό του ανεπανάληπτο τρόπο.

Το μεγάλο ζητούμενο είναι μια κοινωνία γενικής κοινωνικής ανύψωσης και ακόμη ειδικότερα μια καθολική παιδεία δημιουργίας της υποδομής και παροχής των εφοδίων για μια συνολική πρόοδο όλων όσοι μετέχουν σε αυτήν. **Η παιδεία πάσχει, αυτή βάλλεται και λιθοβολείται, όχι η «αριστεία».** Και αυτό είναι το πρόβλημα και με την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ. Ούτε θέλει ούτε μπορεί να αγγίξει το ζήτημα μιας αναβαθμισμένης λαϊκής παιδείας έξω από τις επιταγές της αναπαραγωγής της αστικής ιδεολογίας και των άμεσων αναγκών κερδοφορίας του κεφαλαίου όπως τις αντιλαμβάνεται η ΕΕ και ο ΟΟΣΑ. Προτιμά έτσι να ρίχνει φωτοβολίδες στο πεδίο του συμβολικού, ευτελίζοντας έτσι την ίδια την κριτική στην αστική αντίληψη περί της αριστείας.

Οι άνθρωποι και ειδικότερα τα νέα παιδιά, ζώντας και δρώντας μέσα σε ένα κληρονομημένο κοινωνικό, πολιτιστικό, πολιτικό περιβάλλον, δεν έχουν τις ίδιες εμπειρίες και αφετηρίες. Η **ανισομετρία** είναι δεδομένη και όποιος την αρνείται είναι είτε αφελής είτε άτολμος να σταθεί επαναστατικά και κριτικά απέναντί της. Η κοινωνική πρόοδος, όταν αυτή νοείται πραγματικά με όρους της κοινωνικής πλειονότητας, συγκροτείται εξ αντικειμένου με τους πρωτοπόρους κριτικά σκεπτόμενους και όχι με τους μαζάνθρωπους τηλεθεατές του Άδωνι και της Τατιάνας. Όμως, αυτοί οι «πρώτοι» είναι και οφείλουν να είναι «πρώτοι μεταξύ ίσων». Και αυτό είναι συγκεκριμένο: «άριστος» είναι αυτός που ξέρει να μοιράζεται, να σέβεται, να νοιάζεται τους άλλους, να δρα χωρίς επιβράβευση. Είναι αυτός που αγωνίζεται να συμβάλλει «περισσότερο» στο γενικό συλλογικό αγώνα να σηκωθούν όλοι ψηλότερα σε όλα τα πεδία και να λάμπουν όλοι στα πιο διαφορετικά πεδία, όντας πάντα διαφορετικοί.

Αυτός ο αγώνας, είτε στην πιο απλή μορφή της τιτάνιας προσπάθειας μιας εργατικής οικογένειας ή κοινότητας καταπιεσμένων να επιζήσουν, είτε στη σύνθετη μορφή του γενικού κοινωνικού και πολιτικού αγώνα για τη χειραφέτηση της εργασίας και ζωής από κάθε εκμετάλλευση και καταπίεση, έχει πάντα τις **σημαίες** του. Η σημαία είναι πάντα το **σύμβολο** ενός αγώνα. Η ουσία της είναι στο **περιεχόμενο** του αγώνα και τον τρόπο που τα υποκείμενά του ταυτίζονται με αυτόν.

Ως εκ τούτου, πράγματι, σημασία δεν έχει ποιος κρατάει αυτή τη σημαία, αλλά **τι αυτή αντιπροσωπεύει**. Είναι σημαία της συγκάλυψης της αθλιότητας ή της αποκάλυψής της και της συλλογικής μάχης για την ανατροπή της;

Και κάτι άλλο όμως έχει σημασία: **Τι συνιστά το κράτημά της;** Είναι έπαθλο και επιβράβευση ή ανάληψη ατομικής και συλλογικής ευθύνης με ό,τι αυτό συνεπάγεται;

Η σημαία που γράφει «**όλα για όλους και τίποτα για μας**», θα είναι πάντα η κόκκινη από αίμα, ιδρώτα, και θυμό, μα και δίκιο, έρωτα και πάθος σημαία, με την πιο πανανθρώπινη αξία. Αυτή ακριβώς η σημαία χρειάζεται πολλούς ίσους και διαφορετικούς, άξιους να την κρατήσουν...